

Kristiinankaupungin suomalainen seurakunta

Rantakatu 55

64100 Kristiinankaupunki

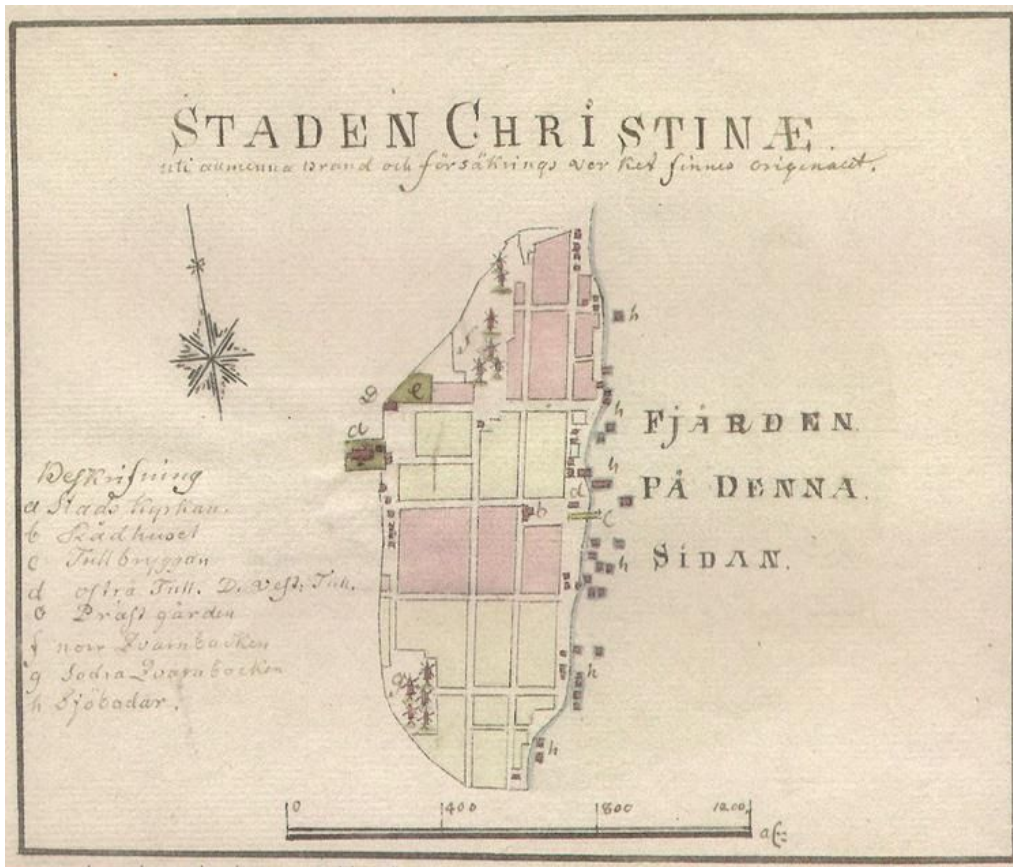

**Kristiinankaupungin
suomalaisen
seurakuntakeskusrakennuksen
ns. Parmanin talon
rakennushistoriallinen**

selvitys

Kohde

Kristiinankaupungin suomalaisen seurakunnan keskus, ns. Parmanin talo os. Rantakatu 55, Kristiinankaupunki, K.osa I kortteli 34 tontti 23

Kaupungin kartta 1700-luvulta (Kristiinankaupungin raatihuone)

Toimeksianto

Kristiinankaupungin suomalaisen seurakunnan toimeksiannosta olen suorittanut seurakuntakeskusrakennuksen ns. Parmanin talon rakennushistoriallista selvitystyötä joulukuusta 2012. Toimeksianto liittyy kirkkohallitukselle tehtyyn avustushakemukseen, jota haetaan vesivahingon aiheuttamaan korjaustyöhön. Selvitystyö on suoritettu tiiviissä yhteistyössä kirkkoherra Martti Toivasen kanssa sekä hänen ja seurakunnan muiden toimihenkilöiden avustamana.

Suoritettut toimenpiteet

Tutkimustyö alkoi materiaalin keruulla sekä perehtymisellä valokuviin ja arkistotietoihin. Lisäksi tulivat lukuisat yhteydenotot eri tahoille, sekä kohteen arvio ja tilanearvio. Omat havainnot kohteesta ja sen ympäristössä olevista rakennuksista olivat ensisijaisen tärkeitä.

Jo ensimmäisillä käyntikerroilla perehdyin aiemmin samana vuonna tapahtuneen putkirikon aiheuttamiin vahinkoihin itse kohteessa työmaalla, ja niistä johtuneisiin korjaustöihin. Tätä edelsi

perusteellinen paneutuminen tilanteista otettuihin valokuviin sekä vesivahingosta tehtyihin raportteihin. Olen myös käynyt läpi seurakunnan omat kiinteistöä ja ko. rakennuksia käsittelevät arkistot ja kaiken mahdollisen rakennuksesta kertovan tai sitä sivuavan kirjallisuuden ja muut kirjoitukset, sekä Kristiinankaupungin historiasta kertovan historiakirjallisuuden.

Useaan otteeseen olen käynyt läpi Kristiinankaupungin virastojen arkistoja ja etsinyt rakennukseen ja osin sen henkilöhistoriaankin liittyvää aineistoa vaihtelevin tuloksin.

Olen läpikäynyt aineistot Vaasasta ja Helsingistä seuraavasti: Vaasan maakuntamuseosta joko omatoimisesti tai henkilökunnan avustuksella, samoin myös Vaasan maakunta-arkistossa. Museoviraston kuva- ja asiakirja-arkiston sekä kirjaston aineistoon olen perehtynyt useampaan otteeseen, samoin kuin Kansallisarkistossa olevaan aineistoon. Sähköpostitse olen tehnyt aineistotiedusteluja myös muihin arkistoihin. Ruotsin puolelle en ole ollut yhteydessä, vaikka sieltä todennäköisesti saattaisi jotain löytyäkin.

Kymmenien henkilöhaastattelujen avulla olen yrittänyt saada selville jotain täsmällistä saneerauksesta, joka tehtiin v. 1980, sekä rakennuksesta tätä edeltävältä ajalta. Arkistotietoja rakennusten osalta ei ole kuitenkaan löytynyt juuri lainkaan. Nimenomaan varsinaista kauppiastalorakennusta koskevat piirustukset ja muut dokumentit ajalta ennen v. 1868, jolloin rakennus siirtyi pois Parmanin suvun omistuksesta, puuttuvat tyystin. Lisäksi olemme olleet kirkkoherran kanssa yhteyksissä Parmanin ja Parmasen suvun jäseniin hankkiaksemme historia-aineistoa ja lisätietoja. Heiltä tietoja ja aineistoa on löytynyt ensisijaisesti vain Parmanin ja Parmasen sukujen historiaan.

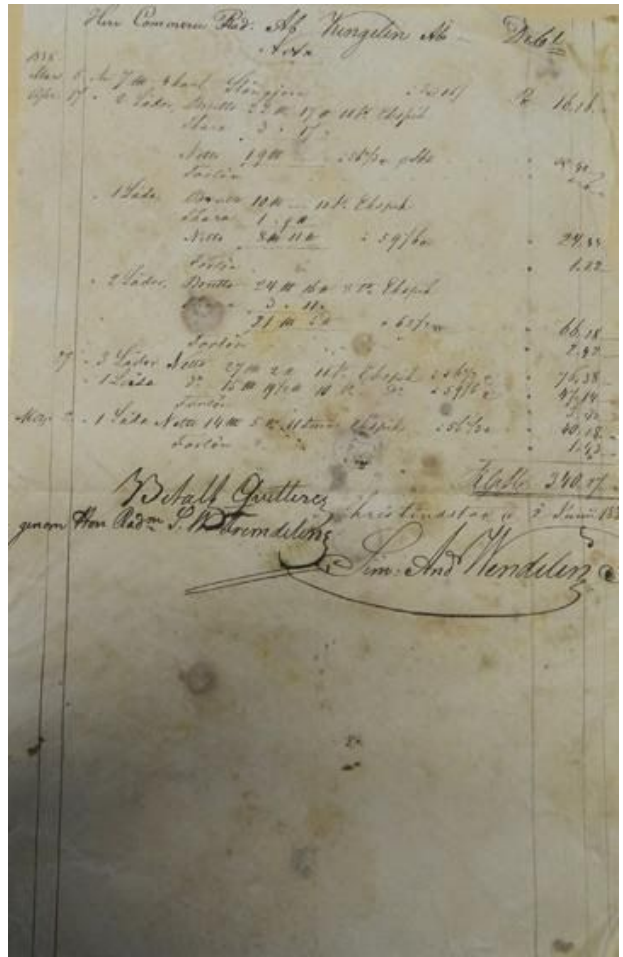
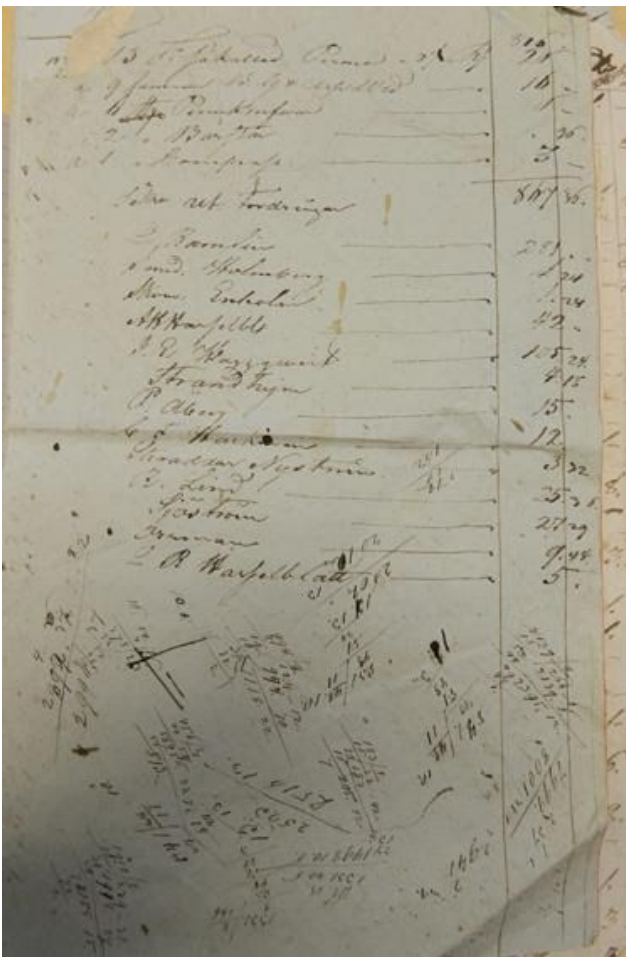
Historiallista taustaa

Kyseessä oleva Parmanin kauppiastalo liittyy monella tavalla Suomen historiaan. Haminalainen kauppias ja kultaseppä Jakob Benedictius lähti Pikkuvihan levottomia aikoja pakoona 1740-luvulla Ruotsin puolelle Gävleen. Rauhan tultua hän ei voinut palata Haminaan, joka oli jäänyt Venäjän puolelle vaan siirtyi perheineen Kristiinankaupunkiin ja hankki tontin Rantakatu 55:stä, joka ulottui Itäiselle Pitkädulle asti. Ainakin vuoden 1749 tonttirekisterissä se on hänen nimissään. Tilanmuodostus on suoritettu Kristiinankaupungin kiinteistörekisterin mukaan 26.1.1792. Tontilla oli aluksi sotapakolaisten koti ja työpaja. Apulaisekseen hän kutsui Gävlestä, jossa hänen isänsä toimi tehtailijana, Johan Parmanin (1716 - 1808). Parmanit ovat Baltian saksalaista sukua.

Johanin nimi mainitaan Kristiinankaupungissa ensi kerran 26.12.1750. Hänestä tuli, naituaan esimiehensä Benedictiuksen tyttären Marian, tämän vävy, ja hän peri tontin v. 1755. Myöhemmin tämä ansiokas kristiinankaupunkilainen kauppias ja raatimies rakennutti tälle perimälleen tontille v. 1756 kauppiastalon. Siihen tehtiin v. 1786 ja 1800-luvun alussa muutoksia ja rakenteellisia lisäyksiä.

Rakennukseen liittyy valtavasti kaupallista, poliittista ja henkilöhistoriaa. Rakennus toimi kauppiastalona Johanin poikien Carl Petterin (1772 - 1810) ja Eric Magnusin (1769 - 1813) jatkamana. Carl Petterin poika oli Carl Johan (1808 - 1862). Näistä värikkäistäkin Baltian

saksalaissuvun Parmaneista on historiankirjoituksissa ja perimätiedossa paljonkin tositarinoita. Parmanin suku ja kauppiastalo joutuivat venäläisten valtaapitävien huomion kohteeksi. Olihan se kaupungin tärkein ja huomattavin kauppiaskoti. Suvussa säilyneen perimätiedon mukaan tämä kauppiastalo ryöstettiin Suomen sodan aikaan (1808 - 1809) perusteellisesti niin, että lehmätkin vietiin talon navetasta. Ainoastaan se huone, jossa Carl Petterin puoliso Eva Maria makasi lapsivuoteessa, säästettiin. Eri lähteissä on toisistaan poikkeavia kertomuksia siitä kuinka kasakat ottivat v. 1808 Parmanin perheen pojan Eric Magnusin kiinni kaupungin ulkopuolella. Tämä joutui ainoana kristiinankaupunkilaisena kasakoitten ankaraan kujanjuoksuun Lapväärtin kirkolla elokuussa v. 1808. Hänet ruoskittiin pahasti ja hän menehtyi vammoihinsa joitakin vuosia myöhemmin. Parmanin suvussa oli myös laivanvarustajia ja merikapteenikin.

Yllä kaksi Carl Johan Parmanin aikaisia kauppalaskelmia, – kuitteja, lisäksi seuraavalla sivulla kolmas (KA)

Reckning af en upburen ^{reap} Auction medel för på Stillea den 9. innes
 runde Maji för att lade handlanden P. J. Stenman och Bonasus med för väk-
 ning för J. J. Sall.

Debet	Rgdz	Credit	Rgdz
Conto & Auction Protocal för Auction Summa	86.16.37	Apån: Blasjfonten & Magas Lagmaning Lado & Bonasus med för till gäld	86.16.37
Summa	86.16.37	Summa	86.16.37

Oppriklarad den 21. Maji 1821.
 P. J. Stenman & Bonasus
 Notarie

Carl J. Parman

J. J. Sall

Carl Johan Parmanin kuoltua v. 1862 hänen poikansa Wilhelm Parman seurasi sukunsa perinteitä antautuen liikealalle. Tarpeellisen opin Wilhelm sai kotikaupungissaan kauppias Sundmanin kaupassa, Raahessa, Pietarsaassa sekä Turussa. Hänellä oli into päästä maailmalle seikkailuihin, mutta hän jäi Tukholmaan, jossa suomensi 1864 entisen nimensä Wilhelm Parmanin Wilho Parmaseksi, joka on tiettävästi ensimmäinen virallinen Parmanin sukunimen suomennos. Vaikkei Wilho täydellisesti koskaan oppinutkaan suomenkieltä, omaksui hän varhain sydämenasiakseen suomalaisuuden, ja hänestä kehittyi ajan saatossa fennomaani. Hän perusti Kristiinankaupunkiin ensimmäisen suomalaisen kansakoulun juuri Parmanin taloon omilla varoillaan ja hän oli myös mukana perustamassa suomenkielisiä kansakouluja ympäristökuntiin. Wilho Parmanen perusti myös ensimmäisen Etelä-Pohjanmaan suomenkielisen sanomalehden v. 1872 pannen alulle suomenkielisen kirjaston. Parmasen tytär Helmi kastettiin 1871 suomenkielellä, ensimmäisenä Suomessa. Parmasella oli vihityn vaimonsa kanssa neljä poikaa, mutta Alma Wörstenin kanssa hänellä oli pojat Onni ja Aarne, jotka olivat 2- ja 5-vuotiaita, kun Alma-äiti kuoli keuhkotautiin. He saivat kasvaa sisarpuoltensa kanssa Parmasen kodissa isossa kauppiastalossa. Wilhon poika Aarne halusi ryhtyä kauppiaaksi. Kun hänen isänsä ei antanut hänelle alkupääomaa liikkeen perustamiseen, lähti poika Oravaisten nahkatehtaalle töihin ja keräsi pienen pääoman, avaten kioskin Läntiselle Pitkädulle. Täältä liike siirtyi edelleen nykyisen Hotelli Leilan tontille ja sittemmin tavaratalona 1964 torin varrelle.

Ennakkoluulojen ja henkisen vastustuksen voittaminen Etelä-Pohjanmaan herättäjälle Parmaselle oli ehkä mieluisaa, sillä hän oli taistelija luonteeltaan. Meidän aikamme ihmistä ihmetyttäne se, että Kristiinankaupungissa täytyi Parmasen maksaa erityistä korvausta jokaisesta suomenkielisestä jumalanpalveluksesta papille.

1900-luvun alussa Parmanin talossa asui neiti Castrén, joka piti täällä kangas- ja lankatavara-kauppaa myyden erityisesti Oravaisten tehtaan tuotantoa. Tästä syystä, jossain vaiheissa kuten v. 1996 talon myynnin yhteydessä lehdessä mainitaan rakennus Castrénin talona. Samassa artikkelissa mainitaan, että ennen v. 1916 talon ja tontin omisti kauppias Martens, jonka leski ja tytär tuolloin möivät Alfhild Castrénille ja seuraavat haltijat olivat Amanda ja Maria Castrén. 1928 viimeksi mainitut lahjoittivat kiinteistön yhdistykselle Svenska Folkskolans Vänner rf, jolta rakennusmestari Thure Nygrén osti tammikuussa 1976 (Ks. seuraava kappale).

Parmanin talon rakennushistoria

Kauppias Johan Parman rakennutti Kristiinankaupungin I kaupunginosan korttelin 34 tontille sen pohjoispäähän Rantakatu 55 varrelle kaksikerroksisen kauppiastalon hirsistä v. 1768. Kolme vuotta myöhemmin rakennus vuorattiin laudoituksella. Rakennuksen laajennus etelään tontin rajalle tehtiin v. 1819 joka sitten myös lautavuorattiin kolmen vuoden kuluttua.

Tässä renessanssirakennuksessa oli kaiken kaikkiaan 23 huonetta. V. 1834 rakennuksen julkisivut oli punamullattu, sekä vesikatto varustettu tuohella sekä lautakatteella.

Rakennus on ollut alla olevan valokuvan perusteella punamullan värinen aina 1870-luvulle saakka. (MVKA)

Tasokkaan sisustuksen voi todeta siitä, että 15 huonetta oli varustettu öljymaalatulla rintapaneelilla ja seinien yläosissa oli ranskalaiset tapetit. Muissa huoneissa oli vesivärjätyt tapetit. Nykyään, jolloin samankaltaiset painetut paperitapetit peittävät useimmat hirsiseinät on vaikea kuvitella, kuinka kirjava tilanne oli tässä suhteessa runsas vuosisata sitten. Useimmista kodeista silloin puuttuivat yhä kaikki seinäverhoilut, kun taas varakkaiden kaupunkilaisten hienoimpia huoneita koristivat 'ranskalaiset' tapetit ja vähemmän edustuskelpoisia huoneita vesivärjätyt tapetit. Esimerkiksi 1800-luvun alussa Parmanin talossa osittain 'ranskalaiset', osittain vesivärjätyt tapetit, kun taas samanaikaisesti talossa numero 135 oli vesivärjätyt tapetit 8 huoneessa, ja 3 huoneessa 'oli maalattu puun päälle'. Talossa numero 98 oli taas 1840-luvun lopulla 'ranskalaiset'

tapetit ja tapetoidut katot 10 huoneessa kun taas kahdeksassa huoneessa vesivärjätyt tapetit. Talossa nro 92 taas oli 1830-luvulla öljymaalatut kangastapetit kahdessa huoneessa ja liimavärjätyt paperitapetit 11 huoneessa, kun taas kahdessa huoneessa vesivärjätyt kangastapetit. Keskiluokka sai tyytyä joissakin parhaimmissa huoneissaan vesivärjättyihin tapetteihin, kuten pormestarin leski, jolla oli vuonna 1834 vesivärjätyt tapetit vain salissa ja makuuhuoneessa. Siirtyminen nykymallisiin painettuihin kapeakaistaisiin tapetteihin alkoi vasta vuosisadan puolivälin jälkeen.

Saneerauksen yhteydessä v. 1979 tapeteista oli khra Tapio Laitisen mukaan tallennettu näytepalat seurakunnan kassakaappiin ennen niiden tuhoa, sillä kaikki seinäpinnoitteet valitettavasti revittiin alas ennen seinien koolaamista ja levytystä. Näitä tapettinäytteitä eikä muitakaan fragmentteja ei ole etsinnöistä huolimatta löytynyt.

Talossa oli 1900-luvun alun palovakuutusasiakirjojen mukaan alakerrassa 13 huonetta, joista kaksi liikehuoneita, ja niistä käynti kadulle. Näissä huoneissa kahdeksan kaakeliuunia ja kolme hellauunia. Yläkerrassa taas oli 15 asuinhuonetta, yhdeksän kaakeliuunia ja kolme hellaa. Missä vaiheessa kukin tulisija on poistettu, siitä ei ole tarkkaa tietoa. Purkutöiden yhteydessä ennen saneerausta eräs kristiinankaupunkilainen pelasti kaksi kaakeliuunia omaan kotiinsa, jotka olivat siinä vaiheessa jäljellä ja menossa kaatopaikalle. Ne olivat rakennuksen yläkerrassa eteläpään huoneistossa ja varustettu öljykamiinoilla. Ohessa kuvat, jossa toinen on vielä vanhassa paikassaan ja toinen uudessa kodissaan. Ohessa myös kristiinankaupunkilaisen yksityishenkilön kuvat Parmanin talosta saman henkilön pelastamista kahdesta ovesta. Nämä ovat paremmassa kunnossa reilun 30 vuoden jälkeen kuin ne uudet, jotka tulivat tilalle remontissa.

V. 1842 talo rakennettiin 1,5 kynnärrä, ~90 cm korkeammaksi ja samalla tehtiin uusi lautakatto, vanhat puurännit sen sijaan säästettiin. Talon omistaja tuohon aikaan oli kauppiaan leski Klara Rebecka Holmström. Muutama vuosi tämän jälkeen kauppias C. J. Parman otti talon haltuunsa ja myi sen vuorostaan 1800-luvun lopulla kauppias Karl Erik Sundmanille.

1700-luvun lopulta tai 1800-luvun alusta lähtien suurempien kauppiastalojen yhteyteen rakennettiin joskus melko isohkojakin yhteen liitettyjä ulkorakennuksia, kuten tähän tontille nro 23 tehtiin ulkorakennusrivi v. 1817. Se käsitti navetan, porstuan, rehuvaran sekä tallin ja jätehuoneen. Valmiiksi pihapiiri tuli 1800-luvun puolivälin jälkeen.

Tuosta vaiheesta ovat löytyneet ainoat piirustukset rakennuksista leipurimestari A. E. Ekholmille, päärakennuksen julkisivumuutospiirustus vuodelta 1868, jossa esitettiin toisen sisäänkäynnin rakentaminen Rantakadulle. Kaksi muuta kuvaa ovat pakaritupa N:o 2 ja varastorakennus N:o 3.

Rakennushistoriallisen toimikunnan (Museovirasto) v. 1967 tekemän inventoinnin mukaan tontilla 23 olivat seuraavat rakennukset: 1) Päärakennus, komea 2-kerroksinen renessanssirakennus, 2) Pitkänurkkainen asuinrakennus 1800-luvulta, pesutupa ja asunto, peiterimalaudoitettu, satulakatto, alkuperäisessä asussa säilynyt pakaritupa 3) Pitkänurkkainen ulkorakennus, 1800-luvulta (piirustus v. 1868 liitteenä) 4) Lyhytnurkkainen ulkorakennus 1800-luvulta, peiterimalaudoitus, satulakatto 5) Tiilinen ja rapattu asuinrakennus, tuolloin verstaas, satulakatto, länsisivulla sekundäärinen lautakuisti. 6) Lautarakenteinen vaja.

Mainittakoon, että tähän päivään on säilynyt vain rakennus 3), joka sivuaa Parmaninkatua toimien nykyään seurakunnan nuorisotilana. Tontin länsikulmaan puretun rakennuksen 4) paikalle on rakennettu autotalli, lämpökeskus ja varastorakennus. Pakarituparakennuksen on kerrottu puretun sortumisvaaran takia. Muut hirsirakennukset ovat siirretty museoon. Rakennusten numeroinnin ja sijainnin voi nähdä palovakuutusasiakirjan tonttikartasta (Liite).

MVKA v. 1910 Parmaninkatu itään, oikealla Parmanin talon pääty

Päärakennuksen eteläpää vaurioitui tulipalossa v. 1901 ja korjattiin samana vuonna jolloin uusittiin ulkovuoraus. Rakennusta on kohdannut parikin tulipaloo, joista toisesta on värikästä perimätietoa. Tämä tapahtui markkinoiden aikaan ja se pelasti talon. Palo havaittiin välittömästi ja kun väkeä oli runsaasti liikkeellä, saatiin nopeasti aikaan ämpäriketju. Sammutusveden liikkuesssa ripeästi merestä palopesäkkeisiin saatiin tuli taintumaan. Ullakkorakenteissa talon eteläpäässä on vieläkin havaittavissa palon hiiltymäjälkiä.

Uusi julkisivu vaikuttaa maalatun värisävyihin, joita käytettiin venäläisissä puukasarmeissa.

MVKA v. 1910 Parmanin talo Pakkahuoneen torilta kuvattuna

Muinaistieteellisen toimikunnan puolesta oli valtionarkeologi Nils Cleve lähettänyt kaupungeille useampaan otteeseen 1960-luvulla kirjeitä ohjelmasta, jolla pyrittiin toteuttamaan koko maan vanhan kaupunkikulttuurin tutkiminen, joka parhaiten käy päinsä korjaustöiden tai - ikävä kyllä - purkamisen yhteydessä.

Kirjeessään 11.2.1966, valtionarkeologi Nils Cleve toteaa: ”Koska Muinaistieteellisen toimikunnan on Helsingistä käsin mahdotonta tietää purku- ja korjaushankkeista, pyydämme Kristiinankaupungin kaupunginhallitusta antamaan jonkin alaisensa elimen tehtäväksi ilmoittaa mainituista toimenpiteistä mahdollisimman ajoissa Muinaistieteelliselle toimikunnalle. Muissa kaupungeissa ilmoituksen suorittaa tavallisesti rakennustarkastaja, Kristiinankaupunki on ainoa kaupunki, josta ei ole ilmoituksia saatu, vaikka tietämämme mukaan kaupungin vanhassa osassa on melko vilkasta rakennustoimintaa”. Kirjeen liitteenä oli luettelo rakennuksista, joiden tutkiminen, piirtäminen ja valokuvaaminen nähtiin välttämättömäksi. Luettelossa oli mainittu myös Rantakatu 55 kiinteistö. Seuraavana kesänä muinaistieteellinen toimikunta (Keinänen/Kärki) teki sitten ylimalkaisen Kristiinankaupungin taiteellisen ja historiallisen inventoinnin, jonka Rantakatu 55 kiinteistöä koskeva informaatio on esitetty edellä.

Kuvat jäljempänä ovat inventoinnin yhteydessä otettu.

(MVKA)

Mihin rakennusta käytettiin vv. 1926 -76, kun se oli Svenska Folkskolans Vänner rf:n omistuksessa ja kuka oli vastuussa rakennuksen kunnossapidosta tuolloin, siitä ei ole saatu. Rakennus oli tuona aikana päässyt rappeutumaan ainakin ulkoapäin, niin että Kristiinankaupungin maistraatin katselmusmiesten tekemässä muistutuksessa 26.8.1975 todettiin, että piharakennukset on korjattava ja maalattava, kuten myös portti ja aita sekä päärakennuksen syöksytorvet uusittava. Myös katuosuuden jalkakäytävä oli korjattava ja reunakivet oikaistava. Tuo viimeinen huomautus johtunee viemärikaivannon jälkihoidon puutteesta ja tuota viemärikaivannon tekoa seinustan viereen pidettiin mahdollisena syynä rakennuksen perustuksen painumiselle.

Rakennuksen historiassa tapahtui merkittävä käänne, kun tammikuussa 1976 paikallinen rakennusmestari Thure Nygrén osti kiinteistön aikomuksella purattaa rakennuksen ja rakentaa kolmikerroksinen kivitalo tontille. Nygrén jätti purkulupahakemuksen Kristiinankaupungin maistraatille 30.1.1976. Suunnittelukonsultit Oy oli sittemmin pyytänyt museoviraston rakennushistorian osaston lausunnon tuosta ns. Castrénin talon purkulupahakemuksesta. Museovirasto laati lausunnon rakennushistorian osaston paikalla suorittaman tarkastuksen jälkeen. Lausunnossaan virasto totesi, että rakennuksen historia on poikkeuksellisen mielenkiintoinen oloissamme ja pitää sitä ehdottomasti säilytettävänä ja ettei kyseinen kauppiastalo ollut suinkaan 'romahtamaisillaan oleva', kuten kiinteistön hankkinut on esittänyt, vaan osoittautui täysin korjauskelpoiseksi.

Ilmavalokuva 1950-luvulta, jolloin vielä pihan talousrakennuksetkin nähtävissä, tontti 23 ja Parmanin talo Rantakatu 55 ovat kuvan keskivaiheilla. (MVKA)

Kauppiastalon säilymistäisto seurakuntakeskukseksi 1970/80-lukujen taitteessa

Tieto tämän sekä paikallisesti että valtakunnallisesti arvokkaan kauppiastalon purku-uhasta otettiin vastaan kaupungin väestön keskuudessa ja laajemminkin tyrmistyksellä. Syntyi kansanliike, jonka eräänlaisena keulahahmona oli Vilho Parmasen tyttärenpoika kiinteistöneuvos Unio Hiitonen, joka Rakennustieto 23 lehdessä nro 23 vuodelta 1978 kirjoitti mm. seuraavasti: "On ollut kiintoisaa ja opettavaista seurata Kristiinankaupungissa vanhan 1700-luvun puolivälistä peräisin olevan Parmanin suvun patriisitalon vaiheita. Sen omistanut säätiö oli hiljaisuudessa myynyt talonsa taholle, joka uskoi voivansa keväällä 1976 huomaamatta purkaa muka huonokuntoisen rakennuksen ja rakentaa tilavalle tontille ison nykyaikaisen talon.

Rakennus on poikkeuksellisen vanha, oman harvinaisen kiintoisan historian erityisesti Suomen sodan ajoilta 1808. Kaupungin asukkaat havahtuivat, laativat adressin talon säilyttämisen puolesta ja keräsivät siihen pikkukaupunkioissa valtavan määrän nimiä, 700. Adressissa perustellusti vaadittiin, että maistraatti määräisi purku- ja rakennuskiellon ja että rakennuksen seinään kiinnitettäisiin kunnialevy merkiksi sen kunniakkaasta historiasta.

Tätä maistraatille tarkoitettua adressia ei kaupungin pormestari aidon byrokraattisesti suostunut ottamaan vastaan. Paikkakunnan molemmat eri kieliryhmiä edustavat sanomalehdet julkaisivat adressin ja siitä alkoi monien palstametrien pituinen kirjoittelu Parmanin talon säilyttämisen puolesta. Eduksi vaatimukselle oli, että Helsingissä professori Otto-I. Meurman kaupunkikuvan säilyttämisen merkeissä kirjoitti 27.11.1977 asiasta Uuteen Suomeen ja Hufvudstadsbladetiin.

Helsingin Sanomat käsitteli oma-aloitteisesti asia varsin näkyvästi 14.2.1978. Vuoden 1978 alussa paikallinen kotiseutu- ja museoyhdistys yhtyi myös vaatimukseen rakennusten säilyttämisestä”.

Arkistotietojen mukaan on tontilla tehty museoviraston vaatimuksesta ainakin kesällä 1978 rakennustekninen katselmus vaasalaisen insinööri-toimiston Teppo & Torikka toimesta. Heidän laatimassaan lausunnossa todetaan arvio todennäköisestä rakennuksen perustamistavasta sekä sokkelivaurion synnystä Rantakadun varrella. Ohjeet hulevesien poisjohtamisesta rakennuksesta pois päin olivat oikeat. Ulkoseinien lisälämmöneristämisestä koskeva ehdotus oli myös oikea, mutta jäi kuitenkin korjaussuunnitelmista pois. Sen sijaan höyrysulkuvaatimus, joka oli turha jopa haitallinen, toteutettiin. Vaatimus eritoten välipohjassa olevan puru- ja rakennusjäte-eristeen vaihtamiseksi mineraalivillallaan oli täysin väärä osoittautuen asumismukavuutta erittäin haittaavaksi. Tämän sain itsekin kokea vierashuoneeseen majoittuneena, kun talon kaikki äänet kuuluivat sinne esteettömästi. Saman ovat talossa kaikki asuneet myös todenneet.

Tuossa vaiheessa kun rakennuksen tulevaisuudesta taisteltiin, oli kuin tilauksesta, että joitakin vuosia aiemmin perustettu Kristiinankaupungin suomalainen seurakunta haki rakennusta seurakuntansa toimintoja varten kirkon lähipiiristä. Tuo Parmanin talo oli kuin 'rukouslahja' vastasyntyneelle uudelle vähävaraiselle seurakunnalle. Rakennus sijaitsi Kirkkopuiston vieressä ollen riittävän iso senhetkiseen tarpeeseen sekä antaen mahdollisuuden lisärakentamiseen, jos siihen tarvetta myöhemmin tulee.

Kiinteistön kauppa tehtiin 1979 ja tällöin perustettiin rakennustoimikunta, jonka puheenjohtajana toimi seurakunnan ensimmäinen kirkkoherra ja myös rakennusmestari Tapio Laitinen. Khra Laitinen oli hankkinut rakentamiskokemuksensa ensisijaisesti lähetyskentillä Afrikassa. Rakennuksen kunnostus- ja muutostöiden suunnittelijaksi valittiin arkkitehtitoimisto Erik Kråkström, jolla oli suunniteltavana muutamia lähiseudun kirkkoja sekä suunnittelutehtäviä Kristiinankaupungissa.

Prof. Erik Kråkströmillä, kuten ei suunnittelusta vastaavalla arkkitehti Pirkko Jokisellakaan ollut tuolloin kokemusta tällaisten vanhojen ja historiallisesti arvokkaiden puurakennusten kunnostus-suunnittelusta. Sama päti myös rakennustoimikunnan puheenjohtajan kokemuksen kohdalla.

Tuohon aikaan, 1970 -80 luvuilla eivät kyseiset taidot olleet enää kovin laajalti yleensäkin suunnittelijoiden eikä rakentajienkaan hallussa. Ehkä tämän vuoksi rakennus menetti merkittävästi rakennushistoriallista arvoaan ja syntyi teknisesti ja käyttömukavuuden kannalta epäedullisia ratkaisuja. Arkkitehti otti joitakin kyseenalaisia rakennesuunnittelijan ehdotuksia huomioon, mutta jätti taas sitten jonkun hyvän idean huomioimatta. Aiemmin esimiehenäni ollut Museoviraston silloinen osastonjohtaja kävi v. 1967 paikan päällä inventointia tekemässä sekä katselmuksessa purku-uhkakatselmuksen yhteydessä. Hän on todennut sisätilojen olleen kalsea modernisointi uusine pinnoitteineen. Sama vaikutelma tuli uudeksi rakennetuista eteisistä ja porrashuoneistakin. Maininnat siitä, että Museoviraston henkilökunta olisi ollut tiiviisti mukana työn suunnittelussa ja sen valvonnassa, eivät pitäne täysin paikkaansa. Varsinainen rakennustyö oli rakennusliike K. Westerlund Oy:n vastuulla. Yritys ajautui hieman myöhemmin konkurssiin.

Työn laatukaan ei ollut paras mahdollinen ja tehtyjä virheitä sekä puutteita tuli esille nyt tehdyn vesivahingon vaatimien purku- ja kunnostustöiden yhteydessä.

Talon saneerauksen yhteydessä alakertaan kunnostettiin toimitilat väliseiniä hävittäen seurakuntasalille, kerhohuoneelle, keittiölle ja diakoniatoimistolle. Yläkertaan tulivat pappila, vierashuone, sauna ja vahtimestarin asunto. Korjauksen kannalta osin puolittaisiin ratkaisuihin todennäköisesti ajoi myös seurakunnan varojen niukkuus.

Joka tapauksessa oli rakennuksen säilymisen kannalta onnekasta, että Kristiinankaupungin suomalainen seurakunta hankki kiinteistön omistukseensa. Todennäköistä olisi ollut muussa tapauksessa, ettei rakennukselle olisi löytynyt toista pelastajaa, sillä tämän kaltaisten tilojen tarve yleensäkin Kristiinankaupungissa oli olematon negatiivisen väestökehityksen myötä ja kyseiseen kiinteistöön tuntui kohdistuvan runsaasti paikallista antipatiaa, ei vähiten kaupungin viranomais-ten taholta.

Vesivahinko keväällä 2012

Keväällä 2012 tapahtui vesivahinko, josta sekä sen korjaustyöstä on seurakunta tehnyt selvityksen avustushakemuksen liitteeksi. Se on myös toimitettu myös vakuutusyhtiölle. Olen perehtynyt niihin jo ennen kuin kävin ensi kertaa paikan päällä. Vastuu näistä töistä oli annettu paikalliselle rakennuspalvelu Esa Itälaaksolle. Kaikki purku- ja korjaustyöt on suoritettu asiantuntevasti ja vastuullisella tavalla. Vesivahinko sekä sen vaatimat purku- ja korjaustyöt paljastivat virheitä talon suunnittelussa ja saneerauksessa v. 1979. Vanhaan rakennukseen - eikä uuteenkaan – ei ole soveliasta upottaa vesiputkistoja eikä muitakaan vetoja rakenteiden sisään. Näin oli tehty tässä rakennuksessa, jolloin vuotoa vesiputkessa ei havaittu riittävän ajoissa ja vesihöyry pääsi tunkeutumaan laajalle alueelle aiheuttaen hometta. Lisäksi vuorivilla eristeenä puurakennuksessa on tässä tilanteessa tuhoisa, sillä se on homeelle ja sienille kosteutta saatuaan oivallinen kasvualusta. Vuorivillaa käytetään jopa tulppaanien ja tomaattien kasvualustana kasvihuoneissa. Se ei pysty sitomaan kosteutta kuten puukuitueristeet. Kivivilla (Karhuntaalja, vuorivilla, mineraalivilla) ovat kelvollisia kivirakennusten lämmön- ja paloneristykseen. Höyrysulun käyttö, kuten aiemmin on mainittu, on myös virhe tämäntyyppisessä vanhan puurakennuksen korjauksessa. Jos tehdään rakennuksesta 'pullo', niin höyrynpaine kohdistuu ikkunakarmeihin ja – puitteisiin, aiheuttaen ennepitkää näiden lahoamisen. Solumuovieristeitä voi käyttää vain maanläheisissä ja veden kanssa tekemisissä olevissa rakenteissa.

Jatkotoimenpiteet

Kuten edellä esitetystä rakennushistoriallisesta selvityksestä käy ilmi, oli rakennuksen saneerausvaiheessa monin tavoin tehty virheitä. Sisätilojen historiallisia rakenteita ja osia on menetetty eikä niitä tietenkään voida saada takaisin. Tämän selvityksen puitteissa ei ole ollut juuri mahdollisuutta paneutua siihen, mitä rakennus ja sen kunnossapito tulevaisuudessa vaatisi. Rakennuksesta tulisi tehdä kuntoarvio ja laatia korjausohjelma sekä energiankulutuksesta tulisi tehdä laajempi selvitys.

Saamieni tietojen mukaan rakennuksen energiakulutus onkin luvattoman suuri. Samoin on käynyt ilmi jo heti saneerauksen valmistuttua erittäin heikko ääneneristys huoneiden ja kerrosten välillä.

Selvitys, suunnitelma ja toteutus tämän rakennushistoriallisesti arvokkaan rakennuksen saamiseksi energiatehokkaammaksi, olisi tehtävä räätälintyönä. Seurakunnan talkooväen toimesta on kaavailtu jatkettavan pienempimuotoisia korjaus- ja kunnossapitotoimenpiteitä siinä laajuudessa kuin se ilman erityisammattitaitoa on mahdollista.

Samoin olisi tärkeää tutkia ja tarkastella tulevan käytön mahdollisesti vaatimat tulevat tarpeet rakennuksen ja koko tontin osalta.

Tarkoitus on myös jatkaa rakennushistoriallista selvitystyötä lähitulevaisuudessa tehtävän kuntokartoituksen yhteydessä, ja toiveissa on myös, että ajan ja tiedon leviämisen myötä löytyisi lisää dokumenttiaineistoa valottamaan tämän historiallisesti arvokkaan rakennuksen menneisyyttä.

Lopputarkastelu

Tämä raportti ja sen valmistelu on tehty äärimmäisen tiukalla aikataululla sen rakennusta koskevan vähäisen ja hyvin hajallaan olevan materiaalin varassa. Aineistoa on ollut hyvin niukalti saatavilla näinkin vanhasta, lähes 250-vuotiaasta rakennuksesta. Ihmeteltävää on myös, ettei maistraatin arkiston materiaalia ole löytynyt ajalta ennen v. 1868 sekä kehnosti senkin jälkeen.

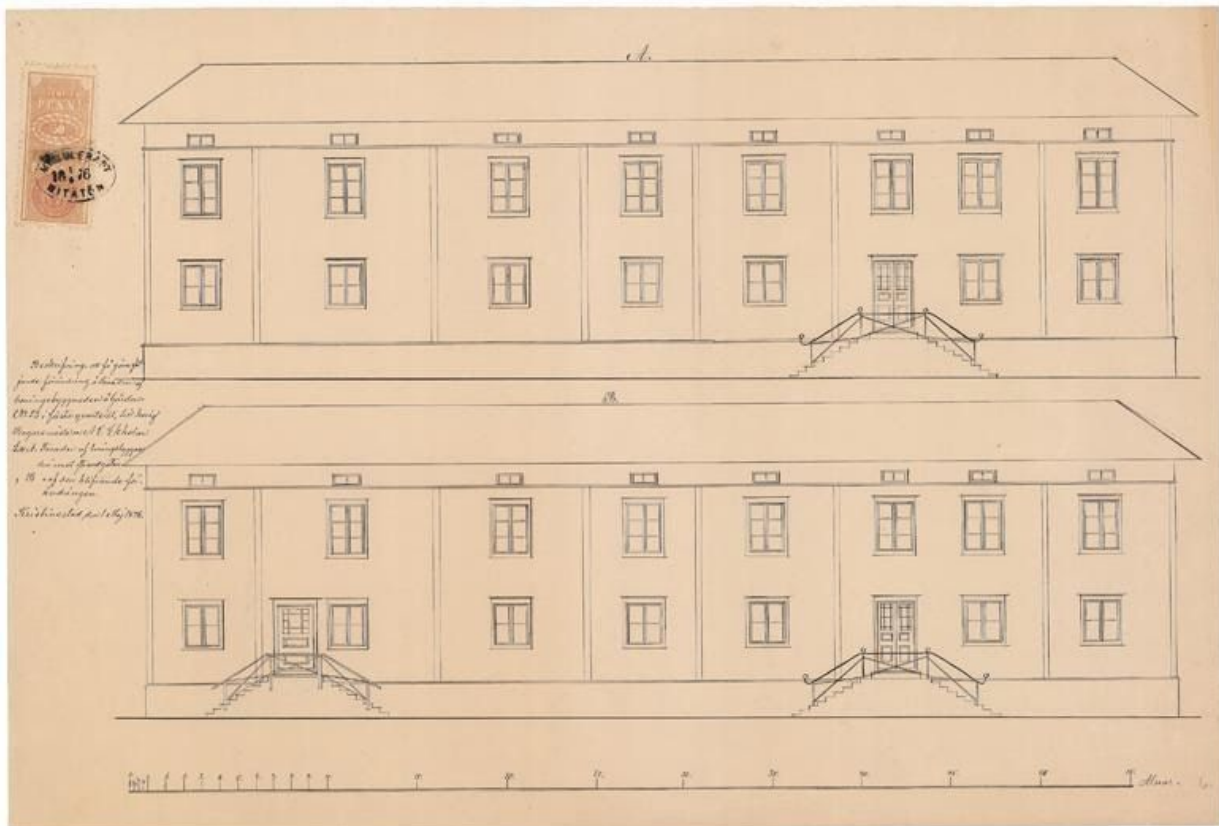
Tiedot on jouduttu hankkimaan toissijaisista aineistoista sekä muista arkistoista ja eri alojen julkaisuista. Lisäksi on täytynyt myös turvautua lehtikirjoituksiin ja haastatteluihin, jolloin saadut tiedot ovat olleet melko ristiriitaisia. Osin tämän vuoksi tähän rakennushistorialliseen selvitykseen on sisällytetty henkilöhistoriaakin sekä näkemyksiä kyseessä olevan historiallisesti arvokkaan rakennuksen korjausperiaatteista. Täytyy toivoa, että tästä olisi hyötyä rakennuksen omistajalle ja muutkin Kristiinankaupungin vanhojen kiinteistöjenhaltijat saisivat osviittaa ja pontta arvokkaiden rakennustensa korjauksiin ja ylläpitoon.

Lähteet:

Museovirasto; kuva-arkisto, kirjasto asiakirja-arkisto
Kansallisarkisto; Helsinki
Vaasan maakunta-arkisto
Kristiinankaupungin seurakunnan arkisto
Kristiinankaupungin tekninen virasto ka maistraatin arkisto
Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo
Kristiinankaupungin historia: Mäkelä, Pettersson, Åkerblom
Kristinestads historia: På stadens eget förslag
Kristinestadsbyggnadshistoria: Per-Olof Jarle
Purjeiden kaupunki: Christer Norrvik
Idyllinen Kristiinankaupunki: Häggman, Teirilä, Utter
Suupohjan Sanomat
Kaikki virtaa: Unio Hiitonen
Rakennustieto: 1978

Liitteet:

Tonttikartta palovakuutusasiakirjasta vuodelta 1903
Päärakennuksen julkisivumuutos sekä varasto- ja leipomorakennukset vuodelta 1868
Arkkitehtitsto E. Kråkströmin korjaussuunnitelmapiirustukset vuodelta 1979
Ajankohtaiset valokuvat Parmanin talosta ja tontin muista rakennuksista

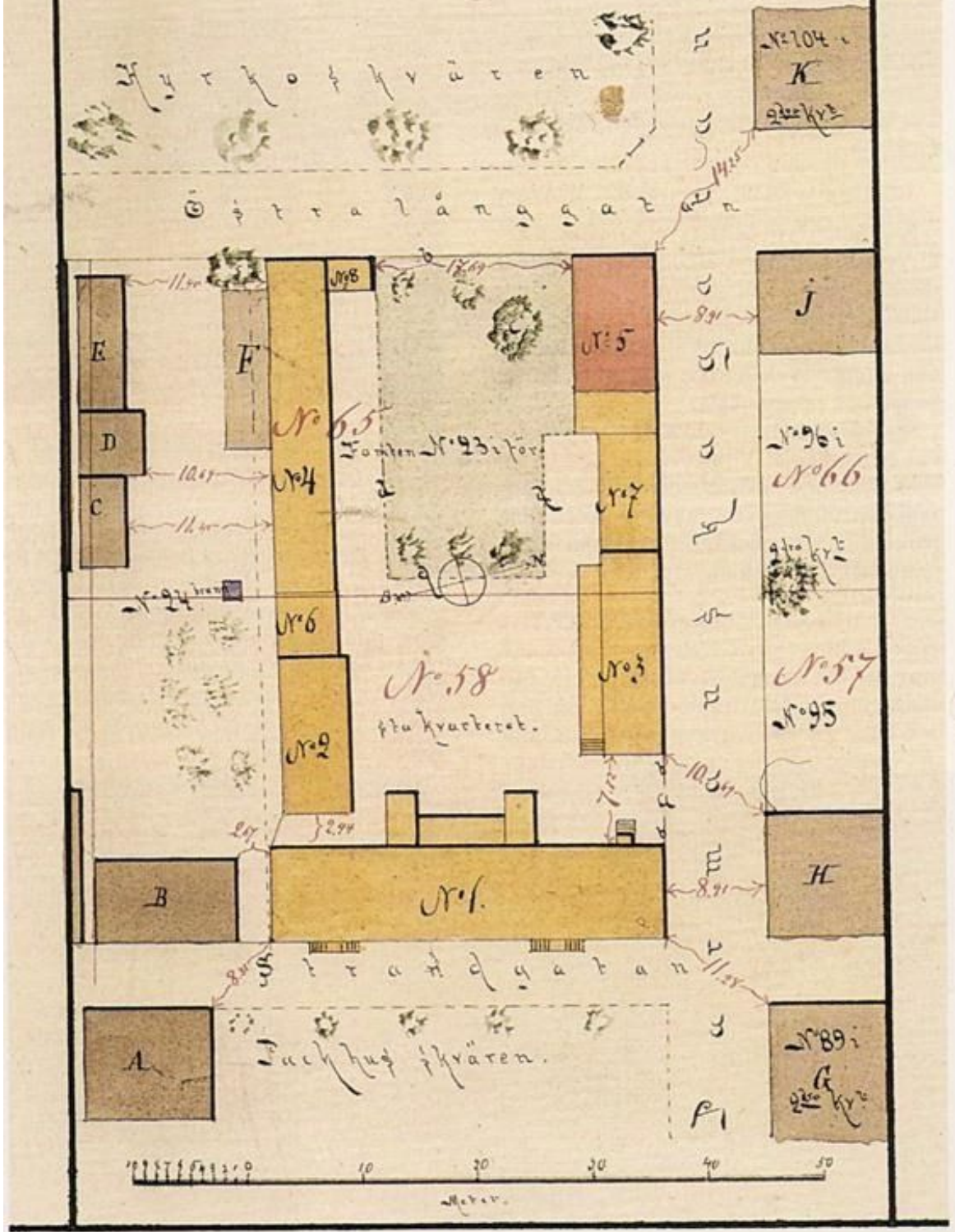

Julkisivumuutospiiustus v. 1868

(Kristiinankaupungin maistraatin arkisto)

Planteckning

af äbyggnadernas läge i undertecknad ägande gård N: 23
 i förfta kvarteret af Kristinostad samt dertill
 gränfande byg

Palovakuutusasiakirjan v. 1903 liitteenä ollut tonttikartta

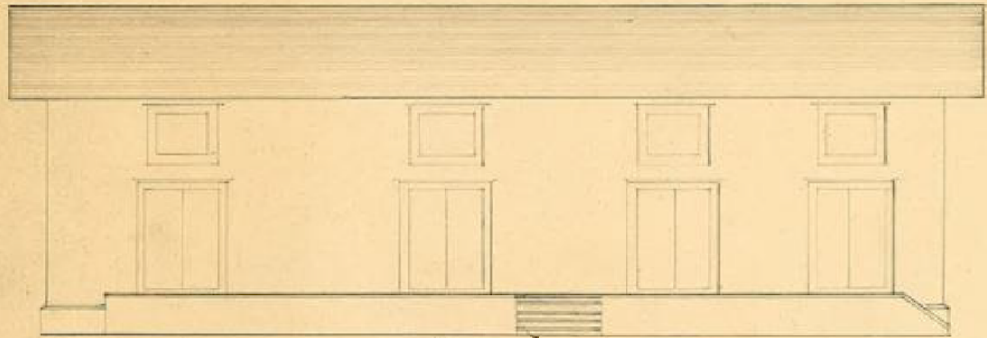
(KA)

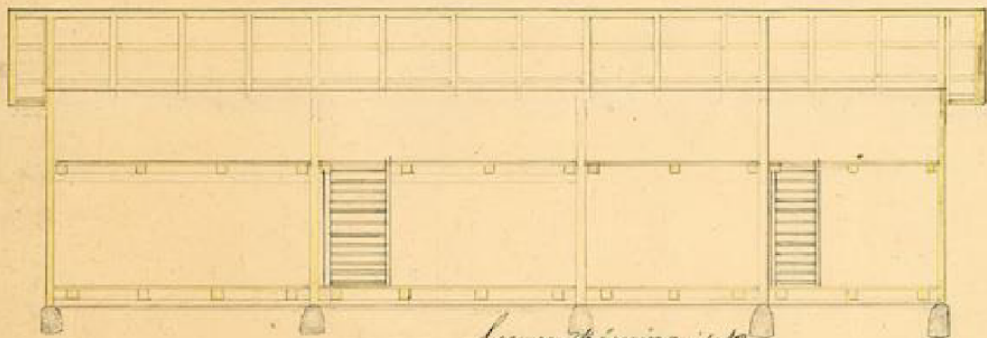
Ritning för ett Magasin och en Utbudsbyggnad i tomten, N: 23 i första kvartalet i N:ra

År 1863 den 17 Junii underskref, under sig för, jämte ett Magistrens Rådets förordnande, arkitektföring
 i Handlaren Abraham Henrik Petersens egende, gjordt till N: 23 i denna stads första kvartal, för utställning af en
 Dometår som inlätas i tomten, uppföra de i följande ritning upptagna byggnader af järn, samt: en
 gärdstombsbyggnad 20 alnar lång, 7 alnar bred och 7 1/2 alnar hög, samt en utbudsbyggnad 47 alnar lång, 7 alnar bred och 6 1/2
 alnar hög, hvarstera byggnadens höjd räknadt från den yttre till takkanten, under till af järn, och samt de under sig
 nu anse en utbudsbyggnad som är under sig 6 1/2 alnar hög, här i ritningen till byggnadens längd, för utställning af järn-
 gärdstombs, uppföra 7 alnar hög, utgör några trappor och andra föregående byggnadsdelar, samt till
 byggande, såväl som de fräga samt också utställningen af Dometår, för utställning af järnbyggnad, såväl som till
 byggande, med andra förbehåll som en Dometår, i utlyst hand af, utse utställning, underskrefva nu följande ritning
 under, hvarstera hvar, såväl som utställning, förklarade sig, ritning, utlyst. N:ra kvartal, dag fem af Juni.

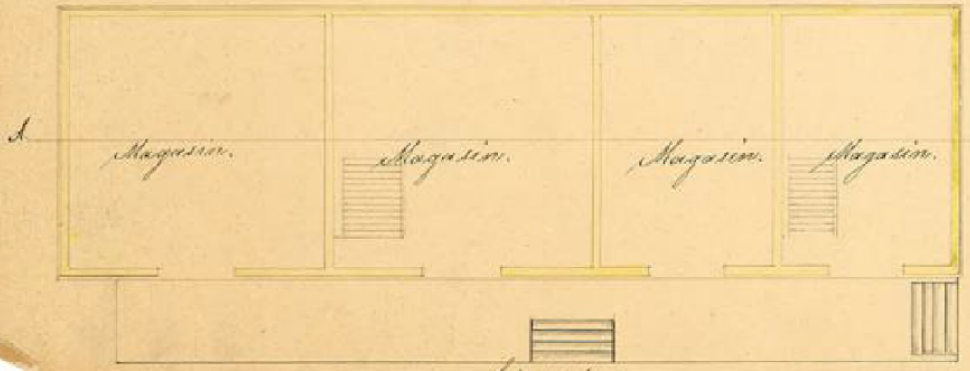
J. J. Rasmussen C. T. Svanberg. Ritnings

Facad mot gården.

Gjennomskärning vid d:ta.

Grund.

*Gårdens till utställning och
 utställning för utställning tomte.
 till utställning af järn byggnad
 och utställning af järn byggnad*

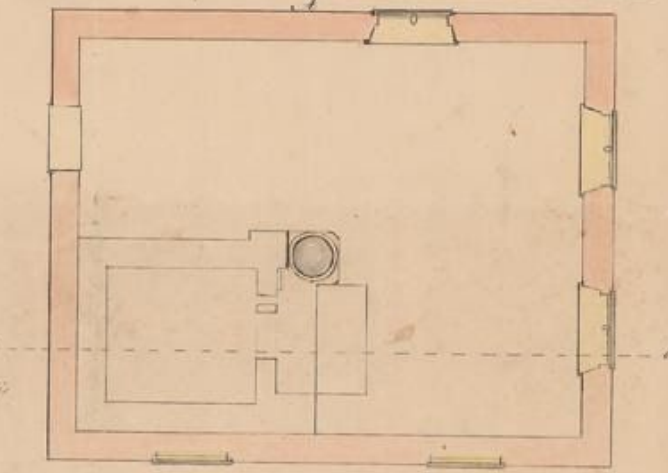
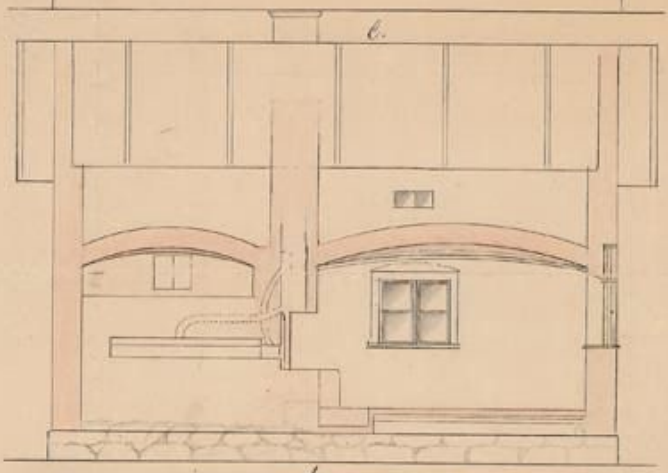
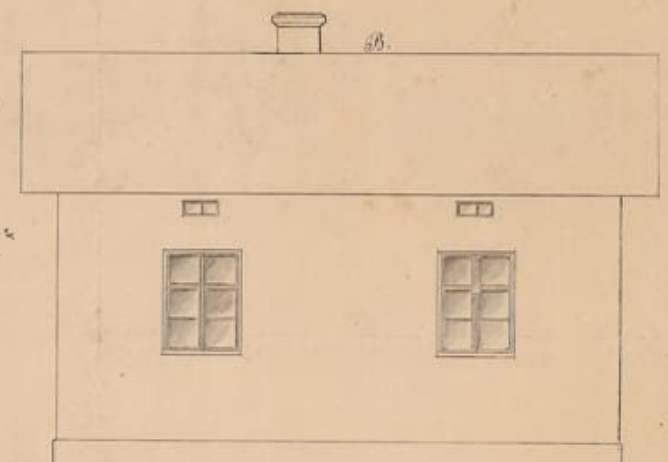
*Till utställning af järn byggnad
 och utställning af järn byggnad
 och utställning af järn byggnad*

Sten

Sten

Sten

Ritning och Planläggning
 af en utlämnad bageribyggnad af tegelsten till uppföras
 af Bagermästare S. E. Ekholm i egande gård nr 101 i Östra Långgatan

1. a. Grundläggning af bageri byggnaden.
 b. Rosten för de fyra pannor i byggnaden.
 c. Genomföring med a - - - b.
 d. Planering af trappan med sin befämliga byggnadsplan
 till ständigt trappan, af med bice uppbyggnad i 1875 fastställt plan
 teck. 24. Huru således nämnda och förde i sin senaste fastställda
 plan regleras år 1876.

Stockholms stad, den 10. Maj 1876.
 J. G. Rodman

Resolution
 Den af stadsfullmäktige i Stockholms stad den 29. sept. 1876.
 beslutade gällande ritning till en bageri byggnad, af
 stadsfullmäktige i lagligt utvald nämnd i Stockholms stad
 Ekholm i egande gård nr 101, Östra Långgatan, för en bageri
 byggnad, som godkändes af nämnden den 17. juni 1876.

[Handwritten signatures]

Loosé 2 af 104

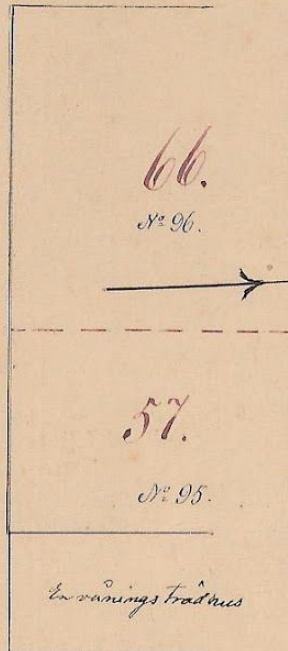
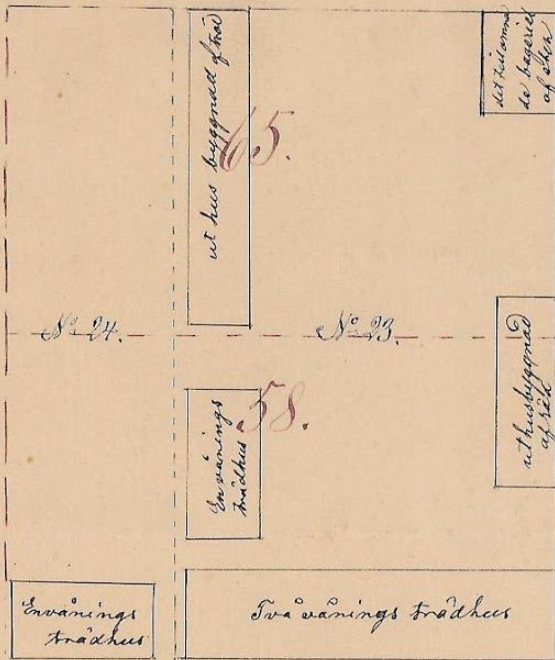

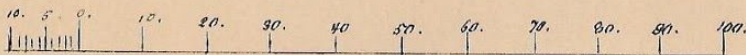
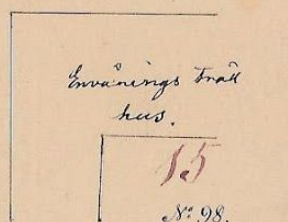
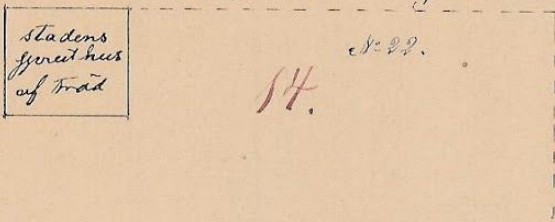
No 32. **105.** No 31. *Explained* No 30.

Envänings trädhus **104.** v. 104.

Öst r a l ä n g g a t a n

S t r a n d g a t a n

Tomt Skala

